

9. Рибалко А. В. Система дослідницьких задач як засіб розвитку продуктивного мислення старшокласників у навчанні фізики: ареш. дис. на здобуття наукового ступеня. канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Методика навчання фізики» / А.В.Рибалко. – К., 2007. – 21с.
10. Сластєнин В.А. Профессионально-педагогическая подготовка современного учителя / В.А.Сластенин, А.И.Мищенко // Сов. педагогика. – 1991. – № 10. – С. 79–84
11. Степанюк А.В. Интеграция природничих дисциплин в школе / А.В.Степанюк, Т.В.Гладюк // Педагогика і психологія. – 1996. – №1. – С. 18-24
12. Урсул А.Д. Философия и интегративно-общенаучные процессы: философские аспекты / Аркадий Дмитриевич Урсул. –М.: Наука, 1981. –367с.

У статті обґрунтовано доцільність та висвітлено основні положення використання системного підходу до розробки та використання науково-дослідницьких завдань з фізики у аграрному коледжі.

В статье обосновано целесообразность и отображено основные положения использования системного подхода к разработке и использованию научно-исследовательских заданий с физики в аграрном колледже.

In the article well-grounded primary position of the systems approach for elaboration and consuming scientific-experimental exercises of physics in agrarian college.

УДК 378
ББК 74

Г.О. Очкань
м. Немирів, Україна

ФОРМУВАННЯ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ НА ЗАНЯТТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Орієнтація нашої держави на входження до Європейського Співтовариства означає визнання європейських стандартів у галузі культури і мовної політики. Готуючись до такого єднання, ми маємо відродити інтерес до національної спадщини, донести до молоді усвідомлення того, що кожен народ Європейської Спільноти має розвинену історичну пам'ять, опорою якої є пам'ятки національної культури, рідна мова, до яких ставляться як до священних реліквій. Наш співвітчизник Костянтин Ушинський писав: «У скарбницю рідного слова складає одне покоління за другим плоди глибоких сердечних рухів плоди історичних подій, вірування, погляди, сліди пережитого горя й пережитої радості – одним словом, весь слід свого духовного життя народ дбайливо зберігає в народному слові. Мова є найважливіший, найбагатший і найміцніший зв'язок, що з'єднує віджилі, живущі та майбутні покоління народу в одно велике історичне живе ціле. Вона не тільки виявляє собою життєвість народу, а є якраз саме це життя. Коли зникає народна мова, – народу нема більше!».

Тому вивчення рідної мови у ВНЗ I-II рівнів акредитації є підготовкою грамотних, освічених людей, які володіють уміньми й навичками вільно, комунікативно виправдано користуватися мовними засобами рідної мови – її стилями, типами, жанрами в усіх видах мовленнєвої діяльності, здатних до активної участі в різних галузях життя нашої країни. Викладачі-словесники покликані навчати молоде покоління користуватися способами і прийомами навчально-пізнавальної діяльності, які допомогли б свідомо засвоювати знання, самостійно постійно вдосконалювати їх.

У Національній доктрині розвитку освіти України в XXI столітті зазначається, що основна мета української системи освіти – створити умови для розвитку і самореалізації кожної особистості як громадянина України, сформувати покоління, здатне навчатися впродовж життя. На реалізацію цих завдань впливає рівень мовленнєвого розвитку особистості.

Одним із пріоритетів навчання мови є посилення емоційно-цілісного компонента і в змісті мовної освіти. Це відображено, зокрема, у соціокультурній змістовій лінії, і в методах навчальної діяльності, і в оцінюванні результатів навчальної діяльності студентів.

Молодь має перейнятися глибокою відповідальністю за збереження і подальший розвиток української мови й культури як перед нашим народом, так і перед іншими націями світу. Щоб не заслужити слави «славних прадідів великих правнуків поганих», вони мають просвітлювати серце й розум святою любов'ю до материзни, рідномовного обов'язку.

На заняттях української мови студенти повинні глибоко осмислити мовні обов'язки громадян України. Наприклад, деякі з них:

1. Сім'я – первинна клітина нації. Щоб вона не омертвіла і не відпала від національного організму, її має жити культ рідної мови. Тому розмовляй у сім'ї мовою своєї нації. Не вмієш – учись. Прищеплюй дітям ставлення до мови, як до святині, найдорожчого скарбу.

2. Допомагай кожному, хто хоче вивчити українську мову.

3. Ніколи не зупиняйся у вивченні рідної мови. «Усі головні європейські мови можна вивчити за шість років, свою ж рідну треба вчити ціле життя» (Вольтер).

Переконання студентів мають спиратися на надійний фундамент загальнолюдських цінностей, пам'ятати, що головним у житті є не матеріальні блага, а духовні цінності. У свій час давньогрецький філософ Платон писав: «Головні турботи повинні бути присвячені душі, потім менш важливі турботи – тілу, що підкоряється душі; гроші повинні займати третє і останнє місце». Тому в ідеалі заняття української мови мають втілюватися у вищу якість – заняття словесності, на яких рідне слово буде виконувати просвітницьку, культуроносну функцію і буде слугувати засобом мовленнєвої культури студентів. Лише на цьому шляху нас чекають перемоги, відродження духовних цінностей.

Проблема формування духовних цінностей була провідною в науковій спадщині багатьох учених. Так, Леонід Скуратівський, серед умов формування духовності виділяв бережливе ставлення до національної культури, до всіх сфер життя, а особливо до збереження історичних пам'яток. Серед шляхів духовного становлення особистості вчений визначав орієнтацію на абсолютні цінності, самовдосконалення через самопізнання й прилучення до цінностей культури.

Л. Скуратівський стверджує: «Плекання духовності є основою мовленнєвого розвитку особистості, оскільки вироблення в учнів психологічних установок на самовдосконалення, націленість на вищі етичні й естетичні цінності, відповідальне ставлення до життя сприяють формуванню і вищих потреб, сприяючи різнобічному особистісному розвитку, що створює необхідні умови для вдосконалення чотирьох видів мовленнєвої діяльності».

Реалізація соціокультурної змістової лінії у вивченні української мови передбачає інтеграцію дисциплін рідної мови та літератури в певну єдність, що базується на основних світоглядних засадах, зокрема цілісності, відкритості, гармонійності, етичності, еволюційності, оптимістичності світосприймання.

Відродження культури й духовності забезпечить можливість постійного духовного самовдосконалення особистості, формуватиме інтелектуальний потенціал як найвищу цінність нації.

Виокремлення соціокультурної змістової лінії дало поштовх до поглиблення дослідження зв'язку мовленнєвої діяльності особистості зі становленням її духовної культури, зокрема засобами музики, живопису, текстового дидактичного матеріалу.

Можливості реалізації соціокультурної змістової лінії можуть бути значно розширені і поглиблені на заняттях української мови за темою: «Воскреснемо! Бо ми живемо на цій Богом даній землі як народ». На даному занятті присутні три покоління: викладачі-ветерани, молоді викладачі, студенти. Мета заняття – відродити українську народну пісню, бо українська пісня – це геніальна поетична біографія українського народу. (О.Довженко)

Відбувається перегук поколінь «Піснею до серця, серцем до народу». Молоде покоління приходить до висновку: «Без пісні, що мені співала мати, я навіть дня прожити би не зміг» (В.Вихрущ).

Видатні українські вчені відзначали, що народна пісня є одним із найкращих виявів духовності українського народу й займає визначне місце у світовій культурі. Народне мистецтво, обряди, звичаї і традиції впливають на розвиток, збагачення внутрішнього світу людини. Як зазначав великий педагог Г. Ващенко, виховний ідеал українця полягає в пісенній традиції українського народу, літературі, історичному минулому.

Робота над соціокультурними темами пов'язана з формуванням національних, громадянських, особистісних цінностей студентів. Прикладом можуть слугувати завдання і вправи, спрямовані на збагачення мовлення студентів лексикою, необхідною для розуміння текстів культурознавчого характеру.

Програма з української мови у ВНЗ I-II рівнів акредитації чільне місце відводить формуванню в студентів загальномовленнєвих умінь, необхідних для створення самостійних висловлювань. Це – уміння сприймати і розуміти усне і писемне мовлення, осмислювати тему та основну думку висловлювання, говорити і писати за планом, будувати усні і письмові висловлювання.

Проте слабкі шкільні знання студентів не дозволяють їм самостійно переносити загальномовленнєві вміння в умови роботи з навчальними текстами. З великими труднощами їм доводиться сприймати і глибоко усвідомлювати розповідь викладача, тексти підручників. Ще складніше їм підготувати усне завдання, яке вимагає монологічного викладу засвоєного матеріалу.

Отже, для того, щоб студенти оволодівали науковим мовленням, необхідно їх цього навчати, застосовуючи активні та інтерактивні методи навчання.

Реалізація соціокультурної змістової лінії на заняттях української мови у вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації – проблемне питання. Для визначення ефективних шляхів розв'язання цієї проблеми виникає необхідність провести анкетування серед викладачів (за С. Мунтян).

– Як допомагає в мовленнєвому розвитку студентів соціокультурна змістова лінія при вивченні української мови?

– У який спосіб Ви реалізуєте соціокультурну змістову лінію на заняттях української мови?

– Як Ви поєднуєте мовленнєву змістову лінію з соціокультурною спрямованістю навчання мови, зокрема у процесі навчання діалогічному мовленню?

– Які теми соціокультурної змістової лінії, запропоновані в програмі української мови, викликають у студентів найбільший інтерес?

– У яких методичних посібниках з української мови Ви відчуваєте нагальну потребу?

– Які види позакласної роботи з української мови, пов'язані з соціокультурною змістовою лінією, Ви проводите?

– Яка методична допомога щодо зв'язку мовленнєвої і соціокультурної змістових ліній стала б для Вас у нагоді?

У своїх відповідях викладачі відзначають, що соціокультурна змістова лінія допомагає на заняттях уникати одноманітності у доборі додаткового матеріалу, в опануванні загальнокультурних і національних цінностей. Поєднання мовленнєвої змістової лінії з соціокультурною спрямованістю навчання мови відбувається через індивідуалізацію навчального процесу, теми підбираються за особистими уподобаннями студентів, наприклад, «Буду я навчатись мови золотої», «Без мови рідної, юначе, й народу нашого нема», «Найсвятіша любов – Материнська», «Всім серцем любіть Україну свою, – і вічно ми будемо з нею», «Воскреснемо! Бо ми живемо на цій Богом даній землі як народ» тощо.

Як бачимо, викладачами напрацьований значний досвід роботи з реалізації соціокультурної змістової лінії у процесі вивчення української мови. Вони забезпечують формування в студентів світоглядних уявлень шляхом прилучення до культурних надбань рідного народу.

Таким чином, проблема формування духовних цінностей нині актуальна. Вона була провідною в спадщині багатьох учених. Система роботи, побудована на використанні соціокультурної змістової лінії, сприятиме збагаченню мовлення студентів, спрямована на формування естетичної сприйнятливості особистості, а також на засвоєння морально-етичних цінностей, орієнтацію на збагачення мовлення студентів засобами, що забезпечують розвиток образної уяви, творчих здібностей, умінь і навичок висловлювати власні думки і почуття. Система підібраних вправ, завдань, текстів, тем розширює світогляд студентів, сприяє реалізації виховної мети, формує зацікавленого читача і національно мовну особистість.

Література:

1. Скуратівський Л. Світоглядні засади навчання словесності// УМЛШ.– 1998.– №1.– С.6-11.
2. Стельмахович М.Г. Українська народна педагогіка.– К.: ІЗМН, 1997.– 232 с.
3. Галина Очкань Заняття з рідної мови. – В.: – 2008.– С 44-45.
4. Скуратівський Л.В., Шелехова Г.Т., Новосьолова В.І. Рідна мова. Програми для загальноосвітніх закладів. 5-11 класи.– К.: Шкільний світ, 2001.– 95с, 73-75 с.
5. Шелехова Г.Т. Формування вмій читати на уроках української мови// Українська мова і література в школі.– 2001.– №6.– С.6.
6. Мунтян С. Методичні реалії розвитку діалогічного мовлення учнів // УМЛС.– 2006.– №6.– С.3-4.
7. Українська культура: лекції за редакцією Дмитра Антоновича.– К.: Либідь, 1993.– 592 с.
8. Пентиліук М.І. Методика навчання рідної мови в середніх навчальних закладах.– К.: Ленвіт, 2000.– С. 183.
9. Скуратівський Л. Червона калина // УМЛШ.– 2003.– №3.– С. 1.
10. Скуратівський Л.В. Концепція мовної освіти 12-річної школи (українська мова). Проект// УМЛШ.– 2002.– №2.– С. 4-10.

Стаття призначена для викладачів-словесників та студентів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації. Вона направлена на реалізацію соціокультурної змістової лінії у вивченні української мови, на забезпечення можливостей постійного духовного самовдосконалення особистості.

Статья предназначена для преподавателей-словесников и студентов высших учебных заведений I-II уровней аккредитации. Она направлена на реализацию социокультурной смысловой линии в изучении украинского языка, на обеспечение возможностей постоянного духовного самоусовершенствования личности.

The article is useful for the teachers of Ukrainian language and students of higher educational establishments. This article is directed to realize sociocultural function in learning Ukrainian language and constantly increases spiritual personal self-perfection.